CZU: 347.61/.64:173 **https://doi.org/10.59295/rpijn2025.74**

LIMITELE DE REGLEMENTARE A RAPORTURILOR PERSONALE NEPATRIMONIALE DINTRE MEMBRII FAMILIEI: ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE

CEBOTARI Valentina,
Universitatea de Stat din Moldova,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Departamentul Drept privat al Facultății de Drept

SUMMARY

Many issues that appear in family life between its members, not been settled by law rule, are left at subjects discretion. And, if earlier, traditions, customs and moral rules of the society served together with in force legislation, as a foundation for behavior, today this pillar of the society is wobbling. Humans has changed and wants justice to give a solution for each life situation, what is impossible. Law technics of relationships settling between humans formed during centuries, society morals were partially transformed in law rules, that have as a purpose to satisfy each individual, family and state needs. For a harmonious development and growing of strong generations, contemporary society needs to get back and realize his rights and fulfil his obligations in good-faith manner, according to good morals and mankind values. Compliance not only with laws by each individual, but also with traditions, mankind values, can make possible a harmonious life for any society.

Keywords: membrii familiei, normă morală, normă juridică, raporturi personale.

Comportamentul persoanei, inclusiv în familie este determinat de un șir de fenomene, cum ar fi: fenomenele naturii, cele biologice, fizice, astronomice, geografice, și de reguli sociale așa ca morala, religia, tradițiile, obiceiurile și dreptul. Influența principală asupra comportamentului individului o are sistema lăuntrică a omului care cuprinde procesele psihologice, starea psihologică, calitățile psihologice a persoanei cât și caracteristicele socio-demografice ca vârsta, sexul, etnia, starea sănătății, nivelul educației, starea civilă și originea etc. {1,p.58}

Doctrina încă nu a elaborat criteriile pentru determinarea limitelor reglementării juridice a raporturilor de familie. Teoreticienii, de regulă, se limitează la enumerarea drepturilor personale nepatrimoniale care pot fi, într-o anumită măsură, reglementate de normele dreptului familiei , celelalte rămânând să se supune regulilor morale și obiceiurilor naționale și a locului.{2.p.104}

În societățile contemporane în condițiile migrației populației, în special, pe continentul European, lipsa reglementărilor detaliate a comportamentului în familie

duc la urmări nedorite cum ar fi: războiul incontinuu al foștilor soți, ignorarea drepturilor părintești de către și pentru părintele care locuiește separat de copii, neglijarea părinților vârstnici de către copiii majori, lipsa de răspundere și susținere morală dintre membrii familiei și altele.

Limitele reglementării relațiilor de familie au fost studiate de mai mulți savanți, între care Fox Harding L. {3.p.177} care a constatat șapte modele de interacțiune a statului cu familia și anume:

1) modelul autoritar în care statul recunoaște familia ca formă specială de convețuire și reglementează, la maximum, relațiile familiale, fiind admise sancțiuni, inclusiv penale, cât și dezaprobarea societății în cazul încălcării normelor juridice familiale;

2) modelul asigurării exercitării îndatoririlor familiale în sfere determinate cum ar fi obligațiile părintești față de copiii minori, încheierea căsătoriei și altele considerate importante pentru stat și societate;

3) modelul stimulării care presupune susținerea anumitor forme de comportament prin folosirea intereselor materiale, cum ar fi, spre exemplu interesele fiscale ale membrilor de familie;

4) modelul reticent prin care statul nu susține anumite forme de relații juridice, dar dă preferință și aprobă cele prezumate ca fiind corecte, cum ar fi spre exemplu concubinajul. El nu este interzis, nu este, în condițiile actuale, amoral, dar este de preferință căsătoria încheiată conform normelor legale;

5) modelul înlocuirii și susținerea familială care se caracterizează prin faptul că statul își asumă unele funcții ale familiilor care din anumite motive s-au destrămat și membrii acestora au nevoie de ajutor;

6) modelul reacționării la necesități și cerințe care este prezent în cazul când există adresări din parte membrilor de familie;

7) modelul permisiv care presupune un control minimal din partea statului asupra vieții de familie și prevede inadmisibilitatea amestecului deliberat în relațiile de. familie.

Dacă studiem detaliat aceste modele de reglementare din legislația familială am putea spune că normele juridice din legislația Republicii Moldova cuprind, practic, toate aceste modele, însă în ce mod sunt formulate normele pentru a asigura respectarea drepturilor omului, a vieții private și de familie bazate pe respectarea

balanței dintre interesul fiecărui subiect, a întregii familii și a societății urmează să constatăm în continuare.

Referitor la modelul asigurării exercitării îndatoririlor familiale în sfere determinate, putem menționa că în legislația Republicii Moldova se cere o completare a reglementărilor actuale privind drepturile și obligațiile soților în familie, cum este spre exemplu în art.325 Cod civil al României care prevede că „soții sunt obligați să contribuie în raport cu mijloacele fiecăruia, la cheltuielile căsniciei și orice convenție care prevede că suportarea cheltuielilor; căsniciei revine doar unuia dintre soți, este considerată nescrisă". Așa o prevedere ar duce la responsabilizarea ambilor soți pentru familia care ei au creat-o, deoarece în lipsa ei, deseori, unul dintre soți, datorită educației sale, a viziunii asupra căsătoriei consideră că doar celălalt duce răspundere pentru asigurarea vieții normale a familiei, iar dacă el nu se isprăvește intervine divorțul. Cele menționate dovedesc că în societatea contemporană acolo unde au existat norme morale, religioase privind rolul soților în familie a rămas un loc gol și acesta trebuie de completat cu norme juridice;

În ce privește modelul înlocuirii și susținerea familială menționăm Legea nr.140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți care prevede în mod detaliat măsurile întreprinse de stat în vederea asigurării creșterii și educării copiilor din această categorie. Și aici este de subliniat că, pe de o parte, este o lege detaliată care are ca scop să intervină în relațiile de familie pentru ajutorul soluționării situațiilor dificile, iar pe de altă parte, este prea birocratică deoarece vine cu reglementări mărunte, deseori inutile, care cer prea multe hârtii, concretizări, îndreptățiri ce par a fi o siguranță pentru organele care se ocupă de această activitate, dar nu acționează în folosul subiectului ce are nevoie de ajutor.

Vorbind despre modelul reacționării la necesități și cerințe care este prezent în cazul când există adresări din parte membrilor de familie, este necesar să apelăm la Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie nr.45/2007; aceasta fiind o lege de drept public deoarece prevede obligația pozitivă a statului de a preveni încălcările drepturilor omului intre două sau nai multe persoane membri ai unei familii.

Normele juridice ale dreptului familiei fiind, într-o mare parte norme conservative, pe parcursul secolelor s-au modificat destul de lent, deoarece la baza

lor a fost nu întotdeauna dezvoltarea economică a societății, ci mai degrabă morala societății și viziunea oamenilor asupra ceea ce este omul, familia și relațiile de familie.

Secolul XX și începutul secolului XXI au adus schimbări atât de vertiginoase în psihologia omului că instituțiile de veacuri cum sunt: căsătoria, părinții, copiii, obligațiile morale, respectul copiilor față de părinți, grija față de copiii orfani și cei lipsiți de ocrotire părintească și altele au fost puse la îndoială.

Dacă până la mijlocul sec .XX față de raporturile familiale era aplicabilă, în majoritatea legislațiilor, modelul autoritar de reglementare a încheierii și desfacerii căsătoriei, a autorității părintești, a obligațiilor dintre membrii familiei, a recunoașterii bărbatului ca fiind „capul familiei", după adoptarea Declarației Universale a drepturilor omului din 10.12.1948 și a Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 04.11.1950 țările care au ratificat aceste acte călăuzitoare și-au modificat legislațiile, stabilind egalitatea în drepturi a soților în familie. În unele legislații, spre exemplu în Franța, s-a păstrat timp îndelungat prevederea privind autoritatea părintească care era formulată ca un principiu potrivit căruia "copiii datorează respect părinților". După adoptarea la 20.11.1989 a Convenției privind drepturile copiilor, ratificată de peste 100 de țări ale lumii reglementările legislației familiale , în special în raporturile părinți-copii, sau schimbat esențial. Subiectul principal al raporturilor de familie a devenit copilul, s-a atribuit semnul de egalitate între părinți și copii ceea ce a dus la schimbarea nedorită în raportul dintre părinte și copil. Începutul sec .XXI este marcat prin „era copilului", perioadă în care conduc copiii cărora li s-a dat tot fără ca să li se ceară nimic înapoi. O astfel de educație este contrară legilor naturii, deoarece nu poți să ei tot de ce ai nevoie fără ca să dai și tu ceva. Ca rezultat avem o societate care, în mare parte, a uitat de regulile morale, de conduita umană, de buna credință care trebuie neapărat să existe zi de zi la fiecare individ. Constatând aceste momente subliniem că s-au redus la net valorile tradiționale ale societății care în toate vremurile au fost un pilon puternic pentru formarea normelor juridice și au servit drept temei pentru comportamentul subiecților raporturilor de familie, deseori fiind formulate în calitate de principii a ramurii de drept.

Reglementarea în normele de drept al familiei a comportamentului subiecților se efectuează cu mijloace atipice pentru tehnica juridică prin prezumții, ficțiuni și axiome. Prezumțiile sunt mijloace juridice adăugătoare pentru construcția normelor

juridice - sunt presupuneri despre existența sau lipsa faptelor juridice bazate pe legătura dintre faptele presupuse și cele existente confirmate prin practică {4.p.72-76}.Astfel, este prezumția de paternitate din art.47 ali.3 din Codul familiei exprimată prin înregistrarea copilului născut din părinți căsătoriți cu indicarea drept tată al copilului pe soțul mamei doar prin cererea mamei, acordul soțului (fostului soț), fiind prezumat.

La fel ca și în dreptul civil în legislația familială este aplicată și prezumția bunei-credințe conform art. 4 al Codului familiei din care deducem că pentru reglementarea relațiilor personale nepatrimoniale se aplică legislația civilă în măsura în care aceasta nu contravine esenței acestor relații. Așadar prezumția realizării drepturilor și îndeplinirii obligațiilor părintești cu bună credință este o metodă de a întări autonomia familiei, o metodă prin care se urmărește micșorarea puterii de implicare a statului și a societății în relațiile de familie.

O altă metodă de reglementare a relațiilor personale dintre membrii familiei este folosirea ficțiunilor, adică recunoașterea situației inexistente ca fiind existentă. Legiuitorul prin folosirea ficțiunii atribuie obiectivului reglementat calitățile care nu-i aparțin. Ficțiunea juridică nu este un fapt juridic „dar îl înlocuiește atunci când pentru apariția raportului juridic este necesar faptul juridic, însă el lipsește”{5.p.40}.

Unul dintre exemplul de ficțiune este art.33 alin.1 Codul familiei prin care declararea de către instanța judecătorească a decesului unuia dintre soți servește drept temei de încetare a căsătoriei. În această situație doar se presupune din probele prezentate că persoana a decedat, dar nu este exclus că aceasta este în viață. Tot la fel este și în cazul adopției unui copil orfan sau lipsit de ocrotirea părintească; în certificatul de naștere al copilului adoptatorii sunt înscriși ca părinți și efectele juridice sunt aceleași ca și în cazul nașterii copilului de către acești părinți adoptivi. Ficțiune sunt și situațiile prevăzute: în Legea nr.138/2012 privind sănătatea reproducerii art. 9 alin.14 care prevede că persoanele care și-au dat consimțământul pentru a fi înscriși în calitate de părinți a copiilor născuți prin folosirea tehnologiilor de reproducere umană medical asistată nu pot contesta paternitatea și maternitatea și în Codul familiei la alin.3 art. 49 care interzice contestarea paternității bărbatului ce și-a recunoscut paternitatea benevol față de un copil născut în afara căsătoriei, știind că nu este tatăl biologic al acestui copil. Paternitatea față de acest copil este o ficțiune care nu corespunde adevărului, dar rămâne a fi un adevăr juridic care produce efecte.

Axiomele sunt și ele niște adevăruri stabilite, formulate clar în materia dreptului și care ajută la o mai bună înțelegere a scopului dreptului și a respectării prevederilor legale de către subiecți. Cum ar fi: *„nemo debet bis puniri pro uno delicto”* - nimeni nu poate fi pedepsit dublu pentru o singură crimă; *„cogitationis poenam nemo patitur”* – nimeni nu poate fi pedepsit pentru gânduri; *„nuptiae sunt conjunctio maris et feminae et consortium omnis vitae, divini et humani iuris communicatio”* căsătoria este unirea bărbatului și a femeii, consorțiul lor pe toată viața și o comunicare a dreptului divin și privat { 6.p.263}.

Tehnicile juridice relatate dau posibilitate să înțelegem cât este de dificil de reglementat relațiile personale dintre membrii familiei, în special cele dintre părinți și copii. După cum menționează savantul G.Malițev dacă relația dintre copii și părinți este reglementată de norma morală și nu poate fi încadrată într-o normă juridică, statul trebuie să depună tot efortul ca să o protejeze {2.p.103}.

Astfel dacă părintele care în mod natural, instinctiv trebuie să-și iubească copiii nu o face și lipsa dragostei dăunează copilului statul introduce o normă de protecție, o sancțiune exprimată prin decăderea din drepturile părintești și transmiterea copilului altor persoane care să-i asigure un nivel decent de viață.

D.I. Meier susținea că relațiile părinți-copii ca și relațiile dintre soți se supun mai mult legilor fiziologice și morale decât celor juridice, acestea se bazează pe dragostea involuntară, inconștientă străină oricărei convenienţe {6.p.757-758}.

Studiul efectuat ne-a permis să facem următoarele **concluzii:** Legea nu poate cuprinde reglementări pentru toate situațiile din viață, ea presupune doar reglementări generale. De aceea în cazurile concrete membrii familiei sunt puși în fața unor probleme care pot fi soluționate în conformitate cu normele morale ale societății, acționând cu bună credință, având în vedere prevederea legală conform căreia realizarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor trebuie să se efectueze în așa mod ca să nu lezeze drepturile, obligațiile, libertățile și interesele legitime ale altor membri ai familiei și ale altor persoane.

Valorile tradiționale formate sub influența dezvoltării istorice, economice, religiei, culturii, obiceiurilor, normelor morale și ideologice care stau la baza societății, sunt nucleul viziunii omului asupra lumii, ele pot satisface necesitățile și interesele omului și pot fi respectate benevol de acesta. În scopul reglementării cât mai amplu a raporturilor de familie și pentru asigurarea respectării normelor juridice

în societate este foarte important să se țină cont de valorile tradiționale deoarece impactul lor asupra individului este incontestabil , iar dreptul, după cum am mai menționat nu este unicul pilon pentru comportamentul armonios al subiecților raporturilor juridice.

BIBLIOGRAFIE:

1. МАЛЬЦЕВ Г.В. Социальные основания права. Москва. Норма. Инфра-М. 2011 с.39

2. МАЛЬЦЕВ Г.В Нравственные основания права. Москва. Норма-М. 20219. с. 89

3. FAX HARDING L. Family. State and Social Policy. Basingstoke. Macmillan. 1996. p.177

4. АРЗАМАСОВ Ю.Г. О понятии презумций и их месте в системе средств юридической техники. В: Юридическая техника. 2010.№4. с.72-76.

5. НИКИТЮШИНА Н. А. Классификация презумций в семейном праве. В: Lex Russica. 2018 №3(136).с.40

6. МЕЙЕР Д. И. Избранные труды в 2-х томах./ вступительное слово П.В.Крашенинникова. т.1. Москва. Статут.2019. с.757-758